

проф. др Радивоје Паповић

Г У С Л Е - Разговор с душом!

Гусле?! Вечита тајна и питалица? Шта су то гусле?

Инструмент ко и други? Или је то дар вишњега, одабраним народима?

Онима којима је дато да их умеју чути и бићем слушати!

Онима, који, поруку њине јеке, умеју разумљети и сњоме судбину дијелити

Онима, који су сњима постањем! И само су њима напојница!

Други немају оно што их чује. Па им и не пристају, зато.

У Давидовој десетој псалми, уклеса Творац: овај се пој само с гулама може чути. Како и би. Сњима и с божјом започе, појање. Па ето приче за вјечност.

Гусле надживјеше времена. Запутише из првог светилишта, у тражењу себи разговора! У тражењу народа себи достојног! Па про цијелог свијета. Није на пут не стануше, док међу нас не бануше. А ту, ко у кући? Комотно и њима и нама! Ни да нам их вишњи посла, не би пространије.

Ту ти оне себе у нама нађоше. Среташе Немањиће свете, па сњима к небу.

Из лозе у лозу, ето, што им не би туђе. Дароваше се међусе, како и приличи.

Напоише пићем духовнијем. Па свуд заједно. До провиђења Српског! И њиног, једнако!

СТИГОШЕ НА КОСОВО И ОНЕ. Присташе уз Лазареву здравицу и шњом једман зајечаше, с оном беспреболном! С оном, што одјекну из дна душе цијела народа!" Ко не дошо на бој на Косово, од руке му ништа не родило!"

Па отле, по свом. Запутише саме! Свишњићем, пред собом, ко с Давидом, онда.

Пропјеваше и прогледаше, по цијелом Српству. Онако, ко и на вечери. Ће сви ћуте а оне говоре! Као да им у завјет остану, да проносе кнежеву поруку.

Да војују док царство не врну! Па ти се то у арију народну обрете. С гулама се и збори и твори, по цијелом народу Српскоме. С њима душа говори народа. Због шта се и вели. Нема куће ње гусала нема. И не ма!

Знамен су Оне Српства, најљепши, што га имамо. Све нам је шњима и спјевано и оплакано. Ко из једног грла. Због шта се и вели зато. Народ збори с пјемом са гусала, или гусле са пјесмом народа? Не знаш ту, ко је гласом надмашио! И не трагај за тим. Но ти је мило чути, оно, што ти за душу пријења. И то слушај! Ће јунаке у небо ваздижу, а издају у камен затуцају!

Рад чега су гусле и саздане. И нама, рад тога, подарене. Те се знало шта вам гусле кажу! И шта ће нам, за наук, поручит?

Тако и кренуше, након здравице! Све с боја на бој, по пољу Косову. Пет вјекова гусле наставише, да војују за част и слободу! Као да су чекале Косово! Нити се кад заморише, нити ње починуше! Но без узмака. Небом су пловиле и свуда стизале! Ће другог није било оне су биле! Чуле се и кад су ћутале! Своју свиђале и кад се мислило да не могу. Ропству се отимале!

Српство ваздизале! У најцрњем вакту и земану! Тад највише! И без узмака!

Пјевале, вазда, слободи! Пјевале части и Отачеству! Пјевале витештву народа!

Челичиле душу у иксану! Усправљале у њему погнутог и очи му при том отварале! Биле лијек души благородној, од кад нам их Господ удијели!

А кад је год требало, знале су да затуже и за срце уједу, боље од сваке тужбалице! Па са том аријом, како то њима и приличи, проклињале у клици издају! Издајнике губом називале! И сваког се редом досјетиле. Те су их ко и перјанике усадиле у свијест народа, за поругу или за дичење!

Те су нам гусле постале највиша памтиља народа! Књига пјевања! Хиљаде су пјесама спјевале. Ризницу епског пјевања насложиле, да се њима диче покољења.

И не знаш која боље одлијеже? Која соколи више, међу њима? Која уноси немир у прсима? Или Мајка девет Југовића, ђе синове прати ријечима:

Пођте збогом моја ђецо драга!..

А у боју будите соколи!

Изгините-само задобите!..

Те се таке мајке више не рађа!

Или млада Косовка ђевојка, док превија ране на јунаку? Или она што Милошем живи?

Што распори силног цар Мурата, те се свијет диви кроз вјекове?

И да залуд не набрајам! Нико међу њима није најбољу изабро, јер је свака највишем досегла! А заједно Српству примјерена! И души му свака напојница!

Отле би их и гријех било поредити! И не мој мо! Све су оне Српске и за Српство урадиле оно што требају! Некад више, но сами мегдани!

И кад се није смјело Српски зборит гусле су собом збориле! Само су се Оне својом јеком с Газиместана и могле чути! Само су нам оне могле ране видати, душу кријепити, срце јачити, барјаке уздизати. Само смо с њима могли из тешког ропства пренути. Спасити се из смакнућа грдног.

Отле су гусле и постале симбол части и људског трајања. Заслужиле мјесто спрам иконе.

Ђе их није било на дувару, та се кућа уклетом сматрала!

Па се питајмо? Пристаје ли која епска пјесма иједноме збору и музици но гуслама? Не пристаје, сигурно! Казаће то сваки! И онај што умије различит јеку гусала, и онај што то не умије, но му се само, однекуд, каже!

То се двоје не раздваја и не може раздвојит! Пјесма је та за гусле скројена, ка гусле за њу.

Те се и среташе без тражења како! Па једно у друго, једман! Слише се у Особника, ваког! Слише се у гусле од камена до сувог јавора, да им пара у свијету нема.

Пријенуше гуслару у руке! Без првог међу њима, да очима не вјерујеш! Што се само Божјом може разумјети! Ничијом друго!

Па даље не пребирај! Но привати то, како је. Како видиш и чујеш. Слушај и усе упијај!

Живи стијем! Гусле су и створене, ваке, за дивљење, свијету! Без старешинства над собом, икаког!

Не знаш ту ко с киме рукује? Гусле с пјевачем или пјевач с гуслама? И стијем се не заноси! Но чекај како ће одјекнут! То је њино! А твоје, да их чујеш, и душу напајаш!

Рашта си ту!

А Оне не дангубе, никад! Но ђе пјесме, за њих, има, ту ти и оне одлијежу, по цијелом Српству. Чујеш им арију ка с небеса напојницу! Па ти мило, што је тако! Озарите та топлина. Обузмете нека милина, од ње.

Бирека ти се у душу утаче нека сила од свакле! Јачи си од сваког на свијет. Обујмите то цијелог! Жмара ти по живцима, ка да је живо! Подиже ти језу по тијелу. Исправи ти сваку длаку на глави, ка да ћеш их броит!

Не умијеш разлучит је ли то од стра или од среће? Од милости или од туге? Но ти је то увијек смијешано.

Од почетка до краја у сваком њином појању. Гусле су то?! Друкшије, од сваке свирке и разговора, по свему! Напајају те оне и најљепшим и најгрчим пићем у једном мау. И снагом највишом и грчином најгрчом, што је има.

Окле смо и ми таки, каки смо. Да нас ни ским не мож ни поредит ни поравњат. До неба смо кадри шњима, доспјет! И у глиб највиши, без њих, заглибит. Што нам је данас пред очима свакоме! Посрнусмо пред собом самим и свијетом. Како никад нијесмо?

Због неразума нашег, колико од туђе мржње и пакости. Да не вагамо, ко од њих претеже! Претегли су ће не треба и како не треба, па нам ето остатка! Теглимо се шњим! Ово што други виде ми ево не видимо? Но сочима без очи! Вријеме је ово, веле, за други свијет. Без нас оваких и без гусала. Шњима се у нову Европу не може! Памтимо ми шњима превише! Па што би стијем товаром толиким?

Ово је вријеме лакије људи а великих превара. Вријеме новије харача и харачлија. Ђе ти твоме недају опстати. Ово је вријеме што су гусле слутиле, што су народ њиме страшили. А оно се обрете. Те је и нама и њима тјескоба! Све нам је, ево, мање гусала, међу нама. Ко и људи, што је! Не знаш ко више мањка?

А ће се нађу? Више нас данас и оне коре но соколе! И с чуђењем невољно питају? Шта од себе погани чините? Што на себе рђе насрћете? С туђијем се у туђе замиче! И туђ јарам носи око врата! Ко се то с нама овако наруга?

Коме то смета боље у нама за име Божије? А ничије ми не отимамо! И никад нијесмо, ни узели ни отели! Што би гусле одма и проклеле! Но се заједно упитајмо? Коме то, онда, смета највиша ризница епског пјесништва, у нашем народу? Што је за гусле и с гулама спјевана? Живјела у народу и с народом, така. И душу му кријепила, кад је тијесно било и дисат! И у тој тјескоби само су му оне биле лијек! Нико други!

Нека то и остану с благословом Божјим.

Гусле и пишу пјесме, вели то народ! А народ их из грла бијела отпјева сваку. Те му и посташе разговор душе, таке!

Гусле су једина музика с којом се пјева и тужи једнако. То су гусле Српству, подариле! Нека су благословене!

